

Støj og et værdigt småbørnsliv

Af Birgitte Franck

WHO anbefaler, at man fokuserer på begrænsning af støj, idet støj kan være en sygdomsfremkaldende faktor og forringe livskvalitet. Støj kan give høretab og tinnitus, men støj kan også skabe dårlig trivsel, forringede indlæringsbetingelser, forhøjet blodtryk samt blodpropper.

BUPL udgav for mange år siden en rapport: "Støj og Indeklima", der viste problemernes omfang i børnehaver og fritidsordninger. Godt nok en gammel undersøgelse. Men tingenes tilstand er næppe blevet bedre, idet der er flere børn pr. stue i børnehaverne i år 2017, færre voksne, og mange af dem omkring børnene uden pædagogisk uddannelse. Desuden er der væsentligt flere børn med diagnoser og med 2-sprogsproblematik. I disse år er der megen fokus på uligheden i samfundet, samt på de sproglige forskelle, børn møder op med, når de starter i børnehaveklasse.

En problematik man sjældent nævner, når man taler om børn og støj, er mindre børns "skelneevne". Høresansen fungerer som forgrundssans, når man lytter til en spændende historie. Men samtidig kan hørelsen også registrere, hvad der sker rundt om en. Måske skifter barnets opmærksomhed fra fortælling til omkringliggende lyde og snak. Det kræver modenhed at lytte, så talesignalet går rent ind. Der er tale om en udvikling, hvor hjernen først omkring 12 års alderen er i stand til at trænge støj kvalificeret i baggrunden. Det handler om, at hvis man ikke hører alt, så gætter man på det, men ikke fik hørt. Men det kræver en vis formåen og ordforråd. Dette taler for, at vi nedsætter støjen i daginstitutioner.

Regering har megen fokus på læring i førskoleområdet. Fra undersøgelser af skolebørn er det påvist, at selv svag talestøj kan have en negativ effekt på børnenes præstationer og indlæring. Dette gælder formentlig også for førskolebørn? Syddansk Universitet ved Dorthe Bleses var for mange år siden med i et Europæisk Forskningsprojekt, hvor man ud fra samme set up skulle undersøge børns sproglige udvikling i forskellige lande. Danmark kom ind på en flot sidsteplads. Begrundelserne for det dårlige resultat var: Dansk er et svært sprog, danske børn var de børn, der blev passet flest timer udenfor hjemmet, og at der i danske institutioner var mest støj.

Støj gør det vanskeligere at skelne. Lad mig eksemplificere, hvordan sproglyd fungerer. Vokaler fremstår med en kraftigere styrke end konsonanter. Konsonanter er svagest rent lydmæssigt, men vigtigst, når det handler om forståelse. Det er ikke lige meget om der bliver

sagt: mand eller sand. Det barn der er sprogligt på forkant, har en større mulighed for, ud fra konteksten, at komme med et kvalificeret gæt, når støjen er med til at sløre, hvad der rent faktisk bliver sagt. Der er megen fokus på ældre og høretab, en problematik der er stigende på verdensplan, dels fordi der bliver flere ældre, men formentlig også fordi folks ører i stigende grad er udsat for støj: hver dag, i mange timer og med et kraftigt lydtryk. Bliver de dårlige lyttevaner anlagt i førskoleperioden, hvor børn vænnes til støjfyldte omgivelser?

Der er børn, der er lydoverfølsomme. Måske vil nogle børn i støjbelastede situationer opøve en overlevelsesstrategi, der lægger en opmærksomhedsdæmper på auditive stimuli. Sidste hit er høretelefoner til børn, for at beskytte dem mod kraftige lyde. Hvis du går i et dæmpet lyd miljø, så forekommer lyde endnu højere, når du tager høretelefonerne af. Skal du kommunikere med disse børn, så må du råbe højere. Høretelefoner er det et modelune, som kun har relevans for få børn. Det må handle om fokus på støj og at forebygge støj - i stedet for at bibeholde støjen og beskytte ørene.

Men det handler ikke kun om dyre, støj dæmpende foranstaltninger, men meget om bevidsthed om støj, lyst til at gøre noget ved problemet, samt sund fornuft. For nylig var jeg på besøg i en SFO. Barnet jeg besøgte var særlig glad for sy-værkstedet, et hyggeligt rum med gode tilbud til børnene. Men der var musik fra en computer i værkstedet, en åben dør til gangen og en åben dør til et computerrum med diverse lydforurening. Her var der brug for fokus på støj kilder, sund fornuft og en kreativ snak på næste personalemøde.

For år tilbage lavede jeg et forsøg med børnehavebørn på 5.2 år til 6.5 år. Forsøget gik ud på at undersøge børnenes opfattelse af talesprog i forskellige lyd mæssige situationer. Den tekniske del af setuppet var der totalt styr på. Børnene skulle lytte til enstavelsesord, et ad gangen og gentage, hvad de hørte. Ordene blev normalt brugt til testning på audiologiske afdelinger. Børnene blev sat i 4 testsituationer, hvor de skulle gentage 20 ord i hver situation. 4 forskellige tøjdyr gik ind og "talte" med børnene og roste dem. Den samlede prøvesituation tog ca. 6/12 minut pr. barn. Talesignalet var 60 dB alle 4 gange, støjniveauet fra ro til forskellige grader af støj. Når man skal gengive enstavelsesord, er det kun hørelsen der tæller. Ordene kunne være: mælk, nål, bil, bord, mus m.v. Fejlhøringerne kunne være: mand = and / grød=rød / bog=bå / bus=pus. Det var ikke kun fejl-%, der interesserede mig. Det var i lige så høj grad, hvordan børnene fungerede i testsituationen. Jo kraftigere støjen blev, desto mere usikre blev børnene, hvilket indvirkede, så de brugte mere stille og forsigtig stemmestyrke jo mere usikre de blev. Jo kraftigere støjen blev, jo mere koncentrerede virkede børnene i blik, ansigtsudtryk. Kropsholdning blev fremad bøjede. Det er ikke overraskende, at børnene lavede flere fejl, desto kraftigere støjen blev. I situationen med 10 dB kraftigere støj end tale, lavede børnene i gennemsnit 56% fejl. Min overordnede bekymring efter forsøget gik på forskellige grupper børn: dem med mellemøreproblemer, der i vinterperioden på skift udgør 10 % af børn i en institution / børn med sproglige vanskeligheder / udtaleproblemer / børn med forskellige problematikker og diagnoser / og børn med en 2-sproglig baggrund samt endelig børn med perceptive høretab.

Der tales om en evt. Børnemiljølov. Den skal hilsen velkommen. Jeg tror, at vi allerede har megen forskning på området støj i institutioner, men for lidt handling bag. Jeg kan blive nervøs for, om et sådant tiltag bare bliver "støj på linjen" i forhold til de helt essentielle problemer, der findes i førskole området: "dårlig normering / for mange ufaglærte pædagoger/ for meget papirarbejde / for megen fokus på læring og for lidt på trivsel hele vejen rundt / for store sprogforskelle hos børn på samme alder / for dårlig udnyttelse af ressourcer".

Stilheden er godt nok ved at være en mangelvare i hele vort moderne samfund. København er blevet et støjhelvede i weekenderne. Flere og flere biler kører rundt med åbne vinduer og høj musik. Psykiateren Jung havde også sin mening om stilhed: "Den der er bange, søger højroset selskab og støjende larm." Larmen skaber en følelse af sikkerhed. I en angstfyldt tid vil larm altid dominere for at jage angsten og stilheden på flugt. Minder det om vores tidsperiode?

Som politiker, som forældre, som professionel i arbejdet med småbørn, må man ind og fokusere på børnenes hverdag. Her er muligheden for at lege og lære i ro og i god luft blot ét af mange parametre. Jeg ser flere og flere børn, som har haft "læring" i børnehaven, men som bliver mere og mere socialt umulige lige fra skolestart. Jeg kalder dem "monsterbørn". Det er på høje tid, at småbørnslivet generelt får bedre vilkår - måske med mere fleksibel arbejdstid for de forældre, der måtte ønske dette.

Men lad mig nu lige til sidst sige, at jeg har svært ved at få hænderne ned, idet det forlyder, at en ny dagtilbudslov er sendt til høring. Nu skal legen være det grundlæggende i daginstitutionerne, så det i mindre grad kommer til at handle om skemaer, programmer og dokumentation.

Mere fokus på leg og samarbejde med forældre. Måske er der nogle forældre, der kan samarbejde med det pædagogiske personale om fokus på støj??

Kilder;

WHO: Burden of disease from environmental noise. IRC European Commission 2011

BUPL: Støj og indeklima: Rapport om støj og indeklima i danske institutioner 1998

Jyske Vestkysten 20. oktober 2017